

Tale af Mette Blauenfeldt ved Center for Udsatte Flygtninges 25-års jubilæum – om CUF og udviklingen de seneste 25 år på flygtninge- og integrationsområdet

Tak for det meget store fremmøde! Vi er meget glade og beærede over, at så mange vil bruge en eftermiddag på at fejre CUF sammen med os.

Vi er stolte af den kontinuitet, som et 25-års jubilæum er et bevis på. En kontinuitet som også afspejles i de personer, der tegner videnscenteret og er jeres værter i dag:

- Joanna Primault – har været med de sidste 3 år, men i DRC de sidste 10 år
- Mads Ted Drud-Jensen – har været ankeret i CUF de sidste 10 år
- Mette Blauenfeldt – har været med de sidste 18 år
- Simone Fox Lanyi – har været i studiepraktik i 6 mdr., men stort ansvar for dagen i dag

En tur gennem de seneste 25 år

At opleve krig, konflikt, vold, tortur, forfølgelse og flugt er meget voldsomt. Det vil det være for enhver. Og det er noget, der vil påvirke alle, som kommer ud for sådanne oplevelser i deres liv. Derfor er sætningen *Alle flygtninge er rystede over den omvæltning, deres liv har taget* en af dem, vi meget ofte indleder vores oplæg med.

For selvom det lyder – og måske nok er – ret banalt, så er det alligevel noget, vi kan have en tendens til at glemme eller skubbe lidt i baggrunden.

Det er nemlig ret voldsomt at skulle tænke på, at rigtigt mange af de flygtninge – både børn og voksne – vi møder i vores daglige arbejde, netop har sådanne voldsomme oplevelser med sig – af overgreb, tortur, vold og død – oplevelser som langt de fleste af os – heldigvis – aldrig kommer i nærheden af. Og når noget bliver så voldsomt og svært at begribe – at mennesker kan være så onde overfor hinanden – så har vi en tendens til at pakke det væk, negligere det, bagatellisere det og lade være at tale om det. Det gør simpelthen for ondt at tænke på og forstå og erkende, at de forældre, de voksne og børn, vi sidder og taler med, har oplevet så meget ondskab.

Derfor bliver vi nødt til at huske os selv og hinanden på det – tale om det – og gøre det tydeligt, at flygtninge har nogle særlige konditioner med sig i bagagen, som man skal kende til for at kunne tilpasse sin hjælp og indsatser bedst muligt.

Og i dag er vi måske nok generelt blevet bedre til at adressere dette faktum, men sådan var det ikke 00`erne. Karen-Inge Karstoft fra Københavns Universitet har netop udgivet bogen: "Hvorfor taler alle om traumer" – et fint billede på, at vi er et andet sted i dag. For 25 år siden, talte man slet ikke i samme grad om traumer.

Det var derfor, det var vigtigt for Dansk Flygtningehjælp dengang i januar 1999 at oprettet et center med fokus på flygtninge og traumer. Daværende Indenrigsminister Thorkild Simonsen – tidligere borgmester i Århus – var hentet til Christiansborg for at gøre noget ved flygtningemodtagelse og integration i kommunerne, og det endte med at blive til landets første integrationslov. Den betød en stor omvæltning for alle landets kommuner, der nu skulle modtage nyankomne flygtninge med det samme, når de fik meddelt asyl. De skulle finde boliger og tilbyde danskundervisning, et 3-årigt integrationsprogram mv. De opgaver var tidligere blevet varetaget af Dansk Flygtningehjælp, og for at sikre, at vores mangeårige viden og ekspertise omkring arbejdet med flygtninge med traumer ikke gik tabt i den nye struktur omkring flygtningemodtagelse i Danmark, blev det besluttet at oprettet en lille enhed med det fokus.

I starten kaldte vi det "Det psykosociale beredskab" og senere "Den psykosociale enhed", men i 2007 blev vi til "Center for Udsatte Flygtninge" og officielt et videnscenter – efter vi havde fået lavet en lang konsulentrapport, der konkluderede, at man var et videnscenter, når man kaldte sig sådan!

Vores primære målgruppe var, og er stadig, alle de fagprofessionelle rundt i landet, der møder børn, unge og voksne med flugtbaggrund i det daglige arbejde – socialrådgivere, pædagoger, skolelærere, sproglerere, jobkonsulenter, sygeplejersker, læger, arbejdsgivere – men også alle andre: naboer, kolleger, frivillige. Målgruppen selv – flygtninge, der har oplevet krig, forfølgelse, vold og flugt – har vi gennem årene også udviklet tilbud og materialer til.

Det er en vigtig opgave for os i CUF at gøre det klart, hvad krig og flugt gør ved mennesker, og hvilken betydning det har for den fysiske, psykiske og sociale sundhed at have oplevet traumatiserende begivenheder.

I dag ved vi, at en meget stor del af de mennesker, der kommer til Europa og Danmark som flygtninge, har disse oplevelser med sig i bagagen. Op mod 80 % har oplevet traumatiserende hændelser, og omkring 30 % af de flygtninge, der lever i eksil i Europa, lider af PTSD.

I dag findes der gratis rehabiliteringstilbud til flygtninge med traumer i alle regioner. Her er Danmark et foregangsland. Ikke mange andre steder i Europa har et sådan specialiseret og gratis tilbud til flygtninge ramt af PTSD. Sådan har det heller ikke altid være i DK. Dette var da også en af de ting, videnscentret var optaget af i de første år. I 2005 blev det indskrevet i Sundhedsloven, at alle regioner skulle oprette et specialiseret tilbud – eller skulle indgå aftaler med de private centre, som allerede fandtes og ydede denne hjælp til flygtninge mod betaling. Som Dignity, Oasis og RCT i Haderslev. I starten var der store problemer med kapacitet og lange ventelister, men i en kombination af kortere behandlingsforløb, behandlingsgaranti i psykiatrien og flere penge til området er der i dag i udgangspunktet ikke lange ventetider på landets rehabiliteringsklinikker.

Vi har i alle årene haft et tæt og godt samarbejde med rehabiliteringscentrene. Tilbage i 2007 lancerede vi sammen med rehabiliteringscentrene i Odense, Vejle og København hjemmesiden traume.dk. Faktisk en fin og brugt indgang til viden om traumer, PTSD, mulighed for behandling

mv. Og fra en tid, hvor det gav mening med en fælles platform til den information – som i dag naturligvis findes på de enkelte centres egne hjemmesider, ligesom vi også selv driver en hjemmeside med masser af materiale, nyttige links mv.

Samarbejdet gav også anledning til udvikling af en række film, der i et tilgængeligt sprog kunne forklare, hvordan stress og traumer påvirker hjernen, hvordan det påvirker børn og voksne og familielivet og ikke mindst, hvordan man kan leve sit liv på trods af de voldsomme oplevelser, man har med sig i bagagen. Særligt filmen "At leve med traumer", hvor en iransk og en irakisk mand samt 3 congolesiske kvinder deler deres historier om, hvordan deres liv i Danmark i dag former sig, har haft stor betydning. Vi har siden udviklet flere film – både til fagfolk, men også til flygtninge selv. Det er vigtigt at formidle viden om, hvordan krig og flugt kan påvirke et menneske – også til målgruppen selv. Derfor udkommer rigtigt mange af vores film – og andre af vores materialer – på mange flygtningesprog.

Vi har også gennem årene understøttet en bredere formidling om traumer og PTSD.

I 2012 samarbejdede vi med journalist og filminstruktør Jørgen Flindt Petersen om tilblivelsen af dokumentaren "I krig med sig selv". Filmen blev introduceret således:

"En detektivisk fortælling rundt om flygtningen Sadie – brikker til et puslespil, der aldrig helt går op, og som giver et indblik i, hvad det vil sige at have PTSD. En sygdom, der ikke bare rammer flygtninge, men også soldater, volds ofre og andre, der har været udsat for traumatiske hændelser."

En meget stærk fortælling om den 45-årig Sadie, der var flygtet fra krigen i Ex-Jugoslavien, og nu levede i Danmark. Filmen beskrev både de grusomme oplevelser Sadie havde haft i sit hjemland under krigen, hvordan hun var blevet alvorligt syg af PTSD i Danmark, og hvordan den hjælp og behandling, hun havde fået, havde hjulpet hende tilbage til livet igen.

Også de frivillige – både "vores egne" i Dansk Flygtningehjælp, men også i mange andre organisationer – har vi løbende lavet materialer og kurser til, så de kunne føle sig klædt på og trygge ved at indgå i relationer og lave aktiviteter også med de flygtninge, som var plaget af traumer.

Men vi ved heldigvis også, at mennesker er stærke, og at mennesker kan hele. Særligt hvis de får de rette betingelser og den rette støtte. Og her er flygtninges vilkår i eksil landet – som i dette tilfælde er Danmark – helt afgørende. Vi har ofte refereret Edith Montgomerys forskning blandt børn med flugtbaggrund i Danmark – særligt hendes followup-studie fra 2010, hvori hun viser, at det, der gjorde udslaget for børnenes trivsel ni år efter deres ankomst til Danmark, IKKE var graden og omfanget af de traumatiske begivenheder, de havde med sig fra oprindelseslandet eller flugten, men i stedet de vilkår og muligheder, de havde fået her i Danmark for at trives, udvikle sig, finde tryghed og stabilitet i hverdagen sammen med deres familie. Det var indikatorer som skoleskift, antal flytninger, forældrenes fysiske og psykiske trivsel og dermed deres støtte til børnene,

oplevelsen af tryghed og fravær af diskrimination, der afgjorde børnenes trivsel ni år efter ankomsten til Danmark

Denne pointe har betydet, at vi altid i vores arbejde og formidling har et meget stærkt fokus på sammenhængen mellem traumer, eksilstress og socio-økonomiske vilkår.

Det er svært at fokusere på behandling og heling, hvis man lever på helt midlertidige vilkår i Danmark, hvis hverdagsøkonomien ikke rækker, og man er uden venner og fællesskaber og en meningsgivende hverdag.

Dette var også nogle af hovedpointerne i bogen "Traumatiserede flygtninge og socialt arbejde", som tidligere konsulent i CUF Sara Priskorn og jeg selv udgav i 2013. Bogen bygger på en 1. udgave skrevet af socialrådgiver Grete Svendsen, som var den første og bærende medarbejder i CUF, da vi startede i 1999. Bogen indgår stadig i pensum på blandt andet socialrådgiveruddannelsen.

Det var også i 2013, at konsulenthuset LG Insight udgav deres "Traumeundersøgelse". I den beskrev de bl.a. udbredelsen af traumer blandt borgere i Danmark med flugtbaggrund – der var ingen tilgængelige statistikker, men et bredt udsnit af fagpersoner på området estimerede omfanget til ca. 30-45 % af alle flygtninge i Danmark.

Undersøgelsen afdækkede også kommunernes utilstrækkelige viden om traumer og PTSD samt manglende redskaber ift. opsporing og indsatser.

Undersøgelsen førte til et tiltrængt fokus på problematikken og det daværende integrationsministerium igangsatte et stort udviklingsprojekt, Model-kommune-projektet, som både sigtede på at udvikle relevante opsporingsværktøjer til sagsbehandlere i kommunerne, men også virkningsfulde indsatser til de flygtninge, som man afdækkede, der havde brug for særlige støtte.

Vi var med i udviklingen af opsporingsværktøjet og vores gode kolleger i Integrationsnet (som det ikke længere hedder, men de er stadig vores gode kolleger på børne- og familieområdet) udviklede den ene af to virksomme metoder – en narrativ familiebehandlingsindsats. Behandlingscentret OASIS udviklede den anden model.

Og så kan man vel egentligt sige, at meget kulminerede i 2015. Med ikoniske billeder af syriske flygtninge på de danske motorveje blev landets modtagelse af flygtninge igen et meget hot emne. Kommunerne, som i de foregående år havde modtaget i snit under 4.000 flygtninge årligt til fordeling i hele landet, fik knapt 11.000 flygtninge – primært fra Syrien – alene i 2015.

CUF gik i gang med en massiv opkvalificering og træning af landets lærere, socialrådgivere, sagsbehandlere, pædagoger, sundhedspersonale mv. Understøttet af udgivelsen af diverse materiale til fagfolk: En håndbog til landets sproglærere, som jo helt naturligt havde brug for at vide noget om, hvad de skulle tage højde for i undervisning af de kursister, som var plaget af deres traumatiske oplevelser. Vi indgik også et samarbejde med flere fagforeninger – DLF, BUPL og FOA – om håndbøger målrettet lærere, pædagoger og klubmedarbejdere.

Her fik vi i den grad grundlagt den landsdækkende oplægs- og undervisningsvirksomhed, som stadig er en kerneydelse for videnscenteret

Som I ved, blev syrernes ankomst til Danmark også en anledning for regeringen til at gentænke flygtningemodtagelse i Danmark. Vi fik i 2016 den nye midlertidige beskyttelsesstatus i Udlændingeloven – §7 stk. 3 – som samtidig indvarslede nye og noget lempeligere muligheder for at inddrage flygtnings opholdstilladelse igen. Det blev fulgt op af stramningerne i 2019, hvor det vedholdende fokus på midlertidighed i flygtningebeskyttelse blev fuldt implementeret. Dette er vilkår, der sammen med de meget lave forsørgelsesydelse til nyankomne flygtninge, optjeningsprincipper for nyankomne på flere sociale ydelser, gebyr for tolkning i sundhedsvæsenet, den manglende generelle helbredsundersøgelse i modtagelsen, i den grad er med til at stresser flygtninge med traumer.

En af de ting, vi helt aktuelt har fokus på i CUF, er traumeramte flygtnings mulighed for at opnå permanent ophold. Danmark har nogle af Europas strengeste krav for at opnå et permanent ophold, og samtidig er det overordentligt vanskeligt for personer med fysisk eller psykisk handicap at opnå dispensation fra de krav, som de qua deres handicap har meget svært ved at opfylde.

Et stort fokus for os gennem alle årene er at indsamle men også være medskabere af ny viden om målgruppen og virksomme indsatser.

Det gælder helt tilbage fra vores første forskningsregistrant i 2008: "Arbejdets betydning for flygtninge med traumer". Det er ikke nogen særlig kontroversiel overskrift i dag, men jeg kan godt røbe, at den dengang skabte noget røre og ophedede diskussioner fagfolk imellem, om hvorvidt det var det rigtige at også flygtninge med traumer kunne klare og endda få det bedre ved at komme ind i et arbejdsfællesskab. Dette tema fulgte vi op i 2019 med en undersøgelse af virkningsfulde beskæftigelsesindsatser for flygtninge med traumer i de nordiske lande.

Vi har også et kontinuerligt fokus på indsatser og metoder. Og har gennem årene været med til at igangsætte udviklingsarbejder, der kan føre til ny viden og nye metoder.

"Børn af krig og fred" var et sådant projekt, der fra 2009 til 2011 i samarbejde med to folkeskoler arbejdede med metoder til at udvikle de sociale, faglige og personlige kompetencer, der skal til for at opnå en bedre trivsel og en vellykket skolegang. Målgruppen for projektet var de mange børn med flugtbaggrund, der lever i familier, hvor en eller begge forældre har traumer.

Et andet af vores udviklingsprojekter er MindSpring, som er psykosociale gruppeforløb for flygtninge med fokus på stress, traumer og ekskludfordringer og redskaber til håndtering og handlekraft. Et yderst vellykket projekt, som jo i dag er et fuldt implementeret program hos os i Flygtningehjælpen, og noget som de fleste rundt i kommunerne kender og benytter. Og jo sådan set et svar fra os på en af de åbenlyse mangler, der er i dagens flygtningemodtagelse. Nemlig den, der handler om mental trivsel. Vi er efterhånden nået rigtigt langt med professionelle og målrettede indsatser, når det gælder beskæftigelse og danskuddannelse, men at sikre at de flygtninge, vi modtager, forstår den nye kontekst, deres liv udspiller sig i, og får redskaber til at

håndtere de mentale udfordringer, som krig og flugt betyder, det er stadig ikke en del af et modtageprogram for flygtninge.

Vi har også gennem årene arbejdet med den særlige gruppe flygtninge, som kommer til Danmark via et genbosætningsprogram – de såkaldte kvoteflygtninge. De seneste år har Danmark primært modtaget enlige kvinder med børn fra DR Congo, og vi har lavet en del materiale til både de fagfolk, der skal stå klar til at modtage flygtningene rundt i kommunerne, men også til flygtningene selv. Det var en spændende udfordring for os, sammen med antropologi på Aarhus Universitet, at lave 10 små kinyarwanda-sprogede introduktionsvideoer, der giver de nyankomne flygtninge mulighed for på egen hånd at tilgå information om håndtering af praktiske situationer og forhold i en dansk dagligdag. Det kan for eksempel være brug af komfur, køleskab og vaskemaskine. Hvordan man sørger for et sundt indeklima i lejligheden og tager hensyn til fællesarealer og naboer. Alt sammen med det formål at mindske den stress og forvirring, som kan følge med, når man genbosættes i et fremmed land.

De seneste år har vi, ligesom alle andre der arbejder med flygtninge i Danmark, været optaget af den nye gruppe fordrevne, der er kommet hertil fra Ukraine.

Det har givet os mulighed for at både at gribe tilbage til allerede udviklede redskaber og materialer og få det tilpasset en ny flygtningegruppe, men jo også undersøge og beskrive den nye virkelighed og de nye rammer for flygtningemodtagelse, som modtagelsen af ukrainerne blev. Mange ting i modtagelsen er gået virkeligt godt. Stort set alle kommuner har i den grad knoklet for at give ukrainerne den bedste modtagelse, også selvom vi oplevede, at megen af den viden og ekspertise, der blev bygget op, da syrerne kom, havde forladt kommunerne sammen med de integrationsmedarbejdere, der havde varetaget opgaven. Vi så også stadig en tendens til helst at ville undgå at tænke på, tale om og forholde os til, at også ukrainerne er flygtet fra en krig. Endda en krig, som stadig foregår, og som mange af de herboende ukrainere er meget tæt på dagligt via familiemedlemmer i Ukraine og den store omtale krigen har også i danske medier. Vi vil hellere tale om, hvor hurtigt gruppen er kommet i gang på arbejdsmarkedet – hvilket jo helt bestemt er rigtigt positivt – og hvor nemt de har ved at falde til i Danmark, fordi de kommer fra et "nærområde". Men også ukrainerne kommer med ar på sjælen og oplever udfordringer i Danmark. De har i huj og hast ufrivilligt måtte forlade deres land, som nu er i krig på tredje år.

Vi er kommet langt ift. flygtningemodtagelse i dag, og at man taler mere om traumer i dag. Man gør det også på en anden måde. Man taler f.eks. mindre om 'traumatiserede' og mere om 'personer berørt af traumer'. Man taler om traumebevidst tilgang og traumeinformerede indsatser. Og man ser nok i mindre grad traumer som en snæver sundhedsfaglig problemstilling, og mere som en problemstilling, der griber ind i mange dele af en flygtnings liv og derfor kræver et helhedsorienteret blik.

På trods af dette – på trods af at vi er kommet længere – er der stadig brug for at bygge bro mellem det sundhedsfaglige og det socialfaglige felt. Der er brug for at se på flygtninges hele liv og

på alle de faktorer, som kan påvirke heling, trivsel og god integration. Der er brug for helhedsorienterede og tværfaglige indsatser, hvilket til stadighed er utroligt svært i praksis.

Vi har i dag flere rådgivninger end nogen sinde før i CUF. Og en mindst lige så stor efterspørgsel på oplæg, viden, metoder etc. Vi kommer stadig rundt i hele landet og er i kontakt med stort set alle målgrupper, der spiller en vigtig rolle i modtagelse og integration af flygtninge: jobcentrene, boligområder, dagtilbud, skoler, frivillige, civilsamfundsorganisationer, den brede befolkning – og flygtninge selv.

I CUF har vi i dag ikke kun et snævert traumefokus, vi forholder os også bredere til forskellige udsathed, der påvirker hinanden – knyttet til fx socio-økonomi, alder, køn, eksilvilkår osv. Og det hele med henblik på, at mennesker med flugtbaggrund, som er berørt af traumer, kan have et værdigt liv, så både de og deres pårørende får mulighed for en aktiv deltagelse i samfundslivet, målrettet og kompetent støtte til integration og rehabilitering samt mulighed for beskæftigelse og uddannelse.

Se, det var fortællingen om CUF's første 25 år, som jo også samtidig er en fortælling om flygtningemodtagelse og -politik i Danmark.